

LICHAMELIJKE

opvoeding

MAGAZINE

NUMMER 1 Jaargang 109 | januari 2021

Extra
artikel

Op zoek naar beweegidentiteit

Het ontwikkelteam (OT) Bewegen& Sport van Curriculum.nu gebruikte¹ het begrip beweegidentiteit als grote opdracht (GO). Dat begrip werd breed omarmd. Kennelijk appelleert het begrip aan iets dat veel collega's belangrijk vinden. Maar wat is beweegidentiteit, wat verstaan we eronder en waarom vinden we het zo belangrijk en interessant? Het merkwaardige is dat als je googelt op beweegidentiteit je eigenlijk vooral weer uitkomt bij Curriculum.nu. Er is dus nauwelijks literatuur over, maar het raakt ons wel. Hoe kan dat? Die vraag is de reden dat we beweegidentiteit als topic wilden agenderen.

TEKST BEREND BROUWER

We hebben een aantal mensen gevraagd hun ideeën te delen over wat zij onder beweegidentiteit verstaan of hoe zij denken dat je het kunt beïnvloeden. Daarmee zijn we er nog niet, maar we hebben wel een begin. Dat is van belang voor het vervolg van Curriculum.nu als er kerndoelen geschreven moeten worden waarin wordt vastgelegd wat onze leerlingen

moeten leren van of over beweegidentiteit. In dit inleidende artikel stel ik vooral een aantal vragen die in dat verband een antwoord verdienen.

Beweegidentiteit bij Curriculum.nu

Beweegidentiteit is in Curriculum.nu een grote opdracht. Het OT schreef daarover:

Relevantie

De leerlingen komen in aanraking met een enorme verscheidenheid aan beweegactiviteiten. Hoe maken zij uit deze activiteiten een keuze, die op dat moment goed bij hen past?

Door het opdoen van beweegervaringen ontdekken leerlingen wat ze leuk vinden, in welke situaties ze graag bewegen, met wie, waar ze goed in zijn en waarom ze willen deelnemen (het deelnamemotief).

De leerlingen leren de beweegactiviteiten te waarderen door te reflecteren op deze ervaringen.

Het ontwikkelen van een eigen beweegidentiteit is een proces dat op elke leeftijd een rol speelt. Deze identiteit ligt niet vast voor het leven maar verschuift in de tijd.

Inhoud

De leerlingen ontwikkelen een eigen kijk op hun mogelijkheden en voorkeuren ten aanzien van bewegen en sport. De leerlingen leren wat zij kunnen, willen, nog willen leren en wat bij hen past op het gebied van bewegen en sport.

Op basis hiervan leren leerlingen keuzes te maken ten aanzien van deelnemen aan beweegsituaties en deze te waarderen. Belangrijk is dat leerlingen zich realiseren dat dit een continu proces is.

Brede vaardigheden die een rol spelen

Oriëntatie op jezelf, je studie en loopbaan
Zelfregulering

¹ Het begrip zelf is gemunt door Henk van der Palen en Jorg Radstake (Van der Palen, H. & Radstake, J. (2012). (H)erkend beweg(er): opvoeden binnen bewegingsonderwijs (en sport) bij het verwerven van een beweeg- en sportidentiteit. In: Schipper-van Veldhoven, N., Palen, H. van der, Kerk, J. van der & Schuijers, R. (Red.), *Goud in elk kind: Jeugd(sport) in een pedagogisch perspectief* (pp.141-155). Deventer: ...daM uitgeverij)

Deze grote opdracht werd door het OT B&S uitgewerkt in de bouwsteen *Bewegen betekenis geven*. Zie kader (<https://www.curriculum.nu/voorstellen/bewegen-sport/uitwerking-bewegen-sport/>). Als we die beschrijving langslopen roept dat allerlei vragen op die nog om een antwoord vragen.

1 Wat is beweegidentiteit?

Het OT schrijft: *"Identiteit verwijst naar dat wat een persoon definieert en onderscheidt. In de context van bewegen en sport gebruiken we de term 'beweegidentiteit'. Beweegidentiteit is wat een persoon definieert als bewegener en wat hem daarin van anderen onderscheidt. Er is samenhang met alle andere bouwstenen"*.

Hoe uitgebreid is dat? Is dat hoe motorisch vaardig je bent? Of hoe fit? Hoe sociaal je bent in beweegsituaties? Wat je er allemaal van af weet? Hoeveel initiatief je neemt? Hoeveel ruimte je aan anderen geeft of zelf claimt? Hoeveel risico je durft of bereid bent om te nemen? Of je een brokkenpiloot bent? Of je altijd en overal wilt winnen? Of is het alles en is deze lijst eindeloos uit te breiden, want wanneer ken je iemand zo dat je kunt definiëren wat haar onderscheidt van anderen? Ik vermoed het laatste. Daarmee wordt dit wel een hele grote opdracht. Geen wonder dat het OT zegt dat deze GO samenhangt met alle bouwstenen.

2 Is beweegidentiteit wel 'iets' dat je op school kunt leren?

"De beweegidentiteit wordt in allerlei contexten gevormd, zoals op pleintjes, de sportvereniging, met vrienden, in competitieverband, et cetera. Beweegidentiteit wordt grotendeels onbewust gevormd door ervaringen die leerlingen opdoen".

Het gesprek met Jeroen Koekoek verderop in dit magazine naar aanleiding van zijn promotie wijst erop dat er -in de klas, maar zeker ook daarbuiten- in de interactie tussen mensen allerlei zaken gebeuren die invloed hebben op hoe iemand zich ontwikkelt als bewegener. Zonder dat diegene zich daar van bewust is. Beweegidentiteit is niet iets dat je hebt, het iets dat je bent. Dan is het niet iets concreets dat je kunt leren. Op school of ergens anders. Hoe verbind je datgene dat leerlingen op school ervaren met dat wat ze buiten school allemaal meemaken, zowel live als online? Geen sinecure. Het is zelfs de vraag of je iemands beweegidentiteit wel doelgericht kunt beïnvloeden.

3 Of bedoelen we een positieve attitude?

"Succeservaringen hebben een positieve invloed op hoe leerlingen ten opzichte van bewegen staan".

Is het goed als een leerling een beweegidentiteit vormt of willen we eigenlijk dat dat een positieve identiteit is? Dat sluit natuurlijk prima aan bij wat we al heel lang beogen, dat leerlingen een positieve houding ontwikkelen ten opzichte van bewegen. Dat ze een of andere vorm van deelnemen aan bewegen en sport als vast en onmisbaar bestanddeel van hun leefstijl gaan zien. En dat ze op school maar ook daarbuiten positieve ervaringen opdoen die daar aan bijdragen. Als we dat bedoelen is beweegidentiteit niet echt iets nieuws, maar eerder een mooie term om iets essentieels heel treffend mee onder woorden te brengen. Het gaat niet om de competentie om deel te nemen aan bewegen en sport op zich, maar ook of vooral om de intentie om dat te willen. Ivo van Hilvoorde spreekt in zijn bijdrage aan dit topic in dat verband over het vertrouwen in eigen kunnen en de motivatie om je leven lang deel te nemen aan bewegen en sport, in welke vorm dan ook, als aspect van *physical literate* zijn.

4 Onbewust of bewust zelfbeeld?

"De school biedt de mogelijkheid om leerlingen kennis en vaardigheden mee te geven die hen helpen om deze identiteit bewust te vormen", zegt het OT. Dat lijkt in tegenspraak met de vaststelling dat je beweegidentiteit iets is dat je bent. Het OT stelt in wezen dat het zinvol is om je meer bewust te worden van je beweegidentiteit. Dat lijkt sterk op het ontwikkelen van een beter zelfbeeld. Ken u zelve sluit goed aan bij de brede vaardigheid *oriëntatie op jezelf*. Vanuit een oogpunt van betere beslissingen kunnen nemen over je eigen deelname aan bewegen en sport -dat sluit aan bij de brede vaardigheid *zelfregulatie* is dat zeker te billijken. Maar vanuit de eigen aard van het begrip identiteit is het ook een lastige opdracht. Net als vanuit de vak-traditie dat we niet heel erg zijn van het stilstaan bij, praten over en reflecteren op het bewegen maar meer van het doen.

5 Voor nu of vooral voor later?

"De beweegidentiteit ligt niet vast, maar kan verschuiven per levensfase". Nog een complicerende factor. Want als de beweegidentiteit verschuift met de levensfase en met de nieuwe ervaringen die je opdoet, wat heb je er dan voor straks aan om te weten wat je nu kenmerkt en onderscheidt van anderen? Dit wijst erop dat het vooral van belang is om er van doordrongen te raken dat er zoiets is als een beweegidentiteit. Dat er een relatie is tussen wie jij bent als mens en hoe je deelneemt aan bewegen en sport en andersom. En dat je daar keuzes in kunt maken en kunt veranderen, je kunt aanpassen aan veranderende omstandigheden. Beweegidentiteit meer als grip op je eigen ontwikkeling, als proceskwaliteit dus. Dat lijkt ergens wel op een growth mindset?

6 Maar wat moet je dan leren?

Over welke kennis en vaardigheden hebben we het als we spreken over het ontwikkelen van je beweegidentiteit? Bij de

vertaling van de grote opdracht beweegidentiteit naar bouwstenen voor het curriculum noemt het OT drie vaardigheden die in een cyclisch proces aan de orde zijn:

- *Verkennen*: oriënteren op en ervaren van nieuwe en/of bekende beweegactiviteiten.
- *Reflecteren*: reflecteren op beweegactiviteiten, gemaakte keuzes en beweegmotieven.
- *Kiezen*: op basis van verkennen en reflecteren een keuze maken.

In de eerste plaats valt op dat beweegidentiteit hier teruggebracht is tot beweegactiviteiten en motieven. Hoewel verderop staat *"Leerlingen verkennen hun eigen inbreng in beweegsituaties op drie manieren, namelijk in de breedte, in de diepte en door middel van reflectie. Leerlingen leren via deze cyclus voor welke beweegsituatie(s) zij een voorkeur hebben en wat bij hen past. Zo vormen de leerlingen bewust(er) een eigen beweegidentiteit"*. De crux zit hier in *hun eigen inbreng, voorkeur en wat bij hen past*. In dat verband kunnen allerlei aspecten van het zelf van de leerling een rol spelen.

Maar in de tweede plaats -en belangrijker- vraag ik me af of het erom gaat dat leerlingen leren verkennen, reflecteren en

kiezen, of dat het gaat om datgene dat zij kiezen en verkennen, en waarop zij reflecteren. Deze drie (brede) vaardigheden zijn wat mij betreft instrumenteel van aard. Er wordt een beroep op gedaan om een bepaald resultaat te realiseren. Waarmee we weer terug zijn bij punt één van dit betoog. De kunst bij het formuleren van doelen voor het landelijk curriculum is om precies te zeggen waarop kiezen, verkennen en reflecteren betrekking moeten hebben.

Onder meer speelt dan een rol hoe je aankijkt tegen menselijk bewegen, tegen deelnemen aan bewegen en sport. Herman Verveld gaat op deze vraag in vanuit handelingsfilosofisch standpunt. Herman pleit voor een relationele benadering, om te voorkomen dat we kinderen afleveren die zichzelf aan het eind van hun schoolloopbaan een loser vinden of die door andere kinderen worden uitgescholden. Dat is in elk geval niet de beoogde beweegidentiteit.

7 Maar hoe dan?

En dan hebben we het nog niet gehad over de vraag hoe je het beste kunt bijdragen aan een positieve ontwikkeling van de beweegidentiteit van de leerlingen. Elk kind heeft van jongs af aan een beweegidentiteit. Je ziet het direct aan je eigen kinderen of kleinkinderen. Ze klimmen graag overall op, of niet. Ze lopen graag over smalle richeltjes, of niet. Ze schommelen graag, of houden juist graag beide beentjes op de grond. Ze plonzen erin of houden het hoofd liever boven water. De meeste kinderen bewegen graag, elk op hun eigen manier. Dat willen we graag zo houden. Maar wat kun je dan het beste doen? Ze zo vaardig mogelijk maken? Vooral mikken op behoud en bevestigen van beweegplezier, op intrinsieke motivatie? Of juist praten met leerlingen en leerlingen laten praten met elkaar over hun ervaringen? Maarten Massink doet een verkenning van wat werken aan de beweegidentiteit van zijn leerlingen voor hem zou kunnen betekenen.

Kortom: hier is het laatste woord nog niet over gezegd, ook niet in dit magazine. Als dit topic een eerste opstap is naar een uitgebreidere discussie over wat beweegidentiteit is en wat we er mee kunnen dan is het al mooi.

Op de volgende pagina staat wat in het algemeen onder de bouwsteen 'Bewegen betekenis geven' wordt verstaan. In deze versie ook de verdere uitwerking van deze bouwsteen.

Oefenen op je techniek

Foto's

Anita Riemersma

Contact

b.brouwer@slo.nl

Kernwoorden

beweegidentiteit, curriculum, onderzoek, doorlopende leerlijn

Bouwsteen: BS4.1/8.3 - Bewegen betekenis geven

Algemeen

De bouwsteen *Bewegen betekenis geven* verwijst naar en is de uitwerking van de volgende grote opdrachten:

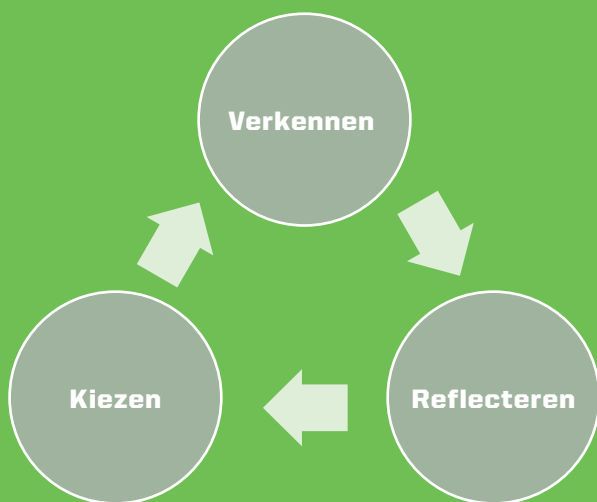
- Grote opdracht 4 - Beweegidentiteit
- Grote opdracht 8 - Bewegen op eigen niveau

Identiteit verwijst naar dat wat een persoon definieert en onderscheidt. In de context van bewegen en sport gebruiken we de term 'beweegidentiteit'. Beweegidentiteit is wat een persoon definieert als beweger en wat hem daarin van anderen onderscheidt.

De beweegidentiteit wordt in allerlei contexten gevormd, zoals op pleintjes, de sportvereniging, met vrienden, in competitieverband, et cetera. Beweegidentiteit wordt grotendeels onbewust gevormd door ervaringen die leerlingen opdoen. Succeservaringen hebben een positieve invloed op hoe leerlingen ten opzichte van bewegen staan. De school biedt de mogelijkheid om leerlingen kennis en vaardigheden mee te geven die hen helpen om deze identiteit bewust te vormen. De beweegidentiteit ligt niet vast, maar kan verschuiven per levensfase. Er is samenhang met alle andere bouwstenen.

De bouwsteen bestaat uit drie vaardigheden die in een cyclisch proces aan bod komen:

- **Verkennen:** oriënteren op en ervaren van nieuwe en/of bekende beweegactiviteiten.
- **Reflecteren:** reflecteren op beweegactiviteiten, gemaakte keuzes en beweegmotieven.
- **Kiezen:** op basis van verkennen en reflecteren een keuze maken.

Leerlingen verkennen hun eigen inbreng in beweegsituaties op drie manieren, namelijk in de breedte, in de diepte en door middel van reflectieve verkenning. Een verkenning in de breedte houdt in dat leerlingen op verschillende manieren kennismaken met nieuwe leerinhouden waar zij nog weinig tot niets van afweten. De verkenning in de diepte houdt in dat leerlingen een bepaalde leerinhoud vaker uitproberen op basis van eigen keuzes en in verschillende beweegcontexten binnen en buiten het leergebied Bewegen & Sport. Wanneer leerlingen deze cycli een aantal malen hebben doorlopen, kan er een reflectieve verkenning over het geheel van beweegsituaties plaatsvinden. Leerlingen leren via deze cyclus voor welke beweegsituatie(s) zij een voorkeur hebben en

wat bij hen past. Zo vormen de leerlingen bewust(er) een eigen beweegidentiteit.

Opbouw doorlopende leerlijn

De doorlopende leerlijn van deze bouwsteen zit in de toenemende complexiteit van de beweegsituatie(s) die de leerlingen verkennen, waarop zij reflecteren en waarin zij keuzes maken. In eerste instantie zal dat vooral aanbod gestuurd zijn en nog tamelijk onbewust. Naarmate zij verder in dit proces zijn, worden zij ook uitgedaagd om zich actief op te stellen in dit proces en zelf (bewuste) keuzes te maken met betrekking tot bewegen en sport, waardoor de leerlingen de cyclus steeds meer bewust zullen doorlopen.

Brede vaardigheden

Deze bouwsteen gaat over de vorming van identiteit. Aspecten uit de brede vaardigheden Oriëntatie op jezelf en Zelfregulering zijn relevant voor het leergebied Bewegen & Sport.

Oriëntatie op jezelf:

- kiezen tussen beweegniveaus, -situaties en -motieven
- ontdekken van eigen beweeg- en sporttalenten
- waarderen van eigen beweeg- en sporttalenten
- ontdekken en waarderen van eigen wensen, normen en waarden die van belang zijn als hij/zij sport en beweegt
- inzicht krijgen in eigen beweegniveaus en -motieven
- verantwoordelijkheid nemen voor het eigen handelen
- inzicht krijgen in eigen beweegdoelen, -motieven en -capaciteiten
- een open en flexibele houding ontwikkelen ten opzichte van de sport- en beweegwereld om hen heen, mede in het kader van een leven lang leren

Zelfregulering:

- een beweegsituatie in verband brengen met eerdere ervaringen
- de moeilijkheidsgraad van een beweegsituatie of de kans op succes voor zichzelf inschatten
- kiezen op welk niveau de beweeguitdaging wordt aangegaan

Samenhang met andere leergebieden

Het begrip identiteit wordt ook gebruikt in andere leergebieden. Bij het leergebied Mens & Maatschappij leren de leerlingen in de bouwsteen 'Mensbeeld en identiteit' over het begrip identiteit vanuit het perspectief van persoonlijke identiteit, sociale identiteit en collectieve identiteit. Bij het leergebied Burgerschap leren de leerlingen in de bouwsteen 'identiteit' vanuit een bredere perspectief over identiteit.

Fase 1 (onderbouw primair onderwijs)

Inleiding

De leerlingen verkennen middels speelse vormen verschillende beweegsituaties. De leerlingen blikken vooral terug op wat zij al wel en niet kunnen en hoe zij dit ervaren. Dit bepaalt mede of de leerlingen de activiteit (nogmaals) willen doen. Dit proces speelt zich in deze fase voornamelijk onbewust af. Doordat leerlingen samen bewegen, zien zij hoe andere leerlingen bewegen en dit kan prikkelen om zelf ook iets nieuws uit te proberen.

Kennis en vaardigheden

Verkennen

Leerlingen leren:

- oriënteren op een breed scala aan nieuwe en/of bekende beweegactiviteiten door die te ervaren.

Reflecteren

Leerlingen leren:

- reflecteren op hun eigen niveau binnen verschillende beweegactiviteiten en -situaties en waar zij plezier aan beleven.

Kiezen

Leerlingen leren:

- kiezen op welk niveau zij aan verschillende beweegactiviteiten willen deelnemen.

Fase 2 (bovenbouw primair onderwijs)

Inleiding

In deze fase komen leerlingen nieuwe en bekende beweegsituaties tegen, met daarin een grotere diversiteit aan aspecten van beweegcontexten. Leerlingen leren daarbij reflecteren op wat het betekent als je iets wel of niet goed kunt, een beweegsituatie leuk of niet leuk vindt, hoe je daar mee om kan gaan en hoe dat de keuzes die je maakt beïnvloedt. Bij het waarderen en kiezen van een activiteit speelt niet alleen de eigen ervaring een rol, maar ook de keuze van 'de ander'.

Kennis en vaardigheden

Verkennen

Leerlingen leren:

- oriënteren op en ervaren van nieuwe en/of bekende beweegactiviteiten met verschillende aspecten van beweegcontexten.

Reflecteren

Leerlingen leren:

- reflecteren op het eigen niveau en de eigen waardering voor die beweegactiviteiten, eigen gemaakte keuzes en beweegmotieven;
- beweegkeuze(s) van anderen waarderen en respecteren.

Kiezen

Leerlingen leren:

- kiezen tussen verschillende beweegactiviteiten, -niveaus en -motieven.

Fase 3 (onderbouw voortgezet onderwijs)

Inleiding

Leerlingen proberen in deze fase antwoord te vinden op vragen over wie zij zijn, waar ze voor staan en waarvoor ze willen gaan. Zij verkennen verschillende persoonlijke beweegmotieven, zoals sporten voor de show, sporten voor de kick of om je eigen grenzen te verleggen. Er wordt steeds meer vanuit de beweegvraag van de leerlingen geredeneerd. Een individu kan meerdere motieven naast elkaar hebben en kan hierin ook snel wisselen. Leerlingen maken daar een voorlopige keuze in. Bij het waarderen van deze motieven spelen maatschappelijke normen en sociale druk (groepsnormen) een grote rol.

Kennis en vaardigheden

Verkennen

Leerlingen leren:

- oriënteren op en ervaren van nieuwe en/of bekende beweegactiviteiten met verschillende aspecten van beweegcontexten.

Reflecteren

Leerlingen leren:

- reflecteren op verschillen tussen beweegactiviteiten, keuzes die je daarin kunt maken en persoonlijke beweegmotieven;
- beweegkeuze(s) van anderen vergelijken met de eigen keuzes en waarderen en respecteren.

Kiezen

Leerlingen leren:

- kiezen tussen verschillende beweegactiviteiten, -niveaus en -motieven.

Aanbevelingen bovenbouw voortgezet onderwijs

Voor het gemeenschappelijke vak voor alle leerlingen in de bovenbouw van alle sectoren:

- Laat leerlingen in deze fase hun eigen kwaliteiten en voorkeuren meer in de diepte verkennen en laat ze nagaan wat die kwaliteiten en voorkeuren kunnen betekenen in hun eigen (toekomstige) leven. Daarbij gaat het nadrukkelijker dan eerder ook over verschillen tussen aspecten van beweegcontexten en motieven voor deelname.
- Betrek daarin de verschillen tussen mensen op dit thema (sportief gedrag, omgaan met winst en verlies, deelname-niveau, deelnamemotieven, culturele achtergrond) en de manier om daar zo goed mogelijk mee om te gaan.

Voor het keuze-examenvak LO2 in de bovenbouw van het vmbo (GT/TL) en het keuze-examenvak BSM in de bovenbouw van havo en vwo:

- De leerlingen in BSM en LO2 verdiepen zich in de vraag wat deelnemen aan bewegen voor anderen kan betekenen en welke rol bewegen en sport speelt in de actuele samenleving.
- Besteed aandacht aan het maken van een onderbouwde keuze voor een vervolopleiding of een rol in het werkveld van bewegen en sport.

Onderdeel van Grote Opdracht(en)

- 04: Beweegidentiteit
- 08: Bewegen op eigen niveau

Samenhangende bouwstenen

- BU04.1 - Identiteit
- BU11.1 - Denk- en Handelwijzen
- MM06.1 - Mensbeeld en identiteit